

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การจัดการศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะตามแนวทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 ที่เน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ที่เน้นคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา เป็นกระบวนการที่ช่วยให้คนได้พัฒนาตนเองตลอดช่วงชีวิตเพื่อพัฒนาศักยภาพ พัฒนาขีดความสามารถด้านต่าง ๆ ที่จะดำรงชีพ และประกอบอาชีพได้อย่างมีความสุข รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงรวมเป็นพลังสร้างสรรค์การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน (วุฒิสกดิ์ โกษานุกุล, 2552, หน้า 1) การที่จะให้เกิดการพัฒนาดังกล่าวระบบการศึกษาต้องยึดสังคมเป็นตัวตั้ง เพราะสังคมคือ ความจริงที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กับมิติต่าง ๆ อย่างสลับซับซ้อนและมีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา (ประเวศ วสี, 2552, หน้า 4)

สถาบันอุดมศึกษามีภารกิจหลัก 4 ประการ คือ การผลิต พัฒนาระดับกลางและระดับสูง การวิจัยเพื่อสร้างและพัฒนาองค์ความรู้ การบริการวิชาการแก่สังคม และการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม เป็นแหล่งรวมของวิทยาการหลายแขนงและเป็นศูนย์รวมของนักวิชาการที่มีความรู้ความสามารถเป็นขุมกำลังทางวิชาการที่ใหญ่ที่สุด (ประเวศ วสี, 2552, หน้า 1) เป็นสถาบันนำการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) เพราะช่วยขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงของสังคมตามบทบาทและความรับผิดชอบของการเป็นสถาบันอุดมศึกษา เพื่อนำประเทศไปสู่สังคมที่พึงปรารถนา มีความเข้มแข็งและมีความสมดุล 3 ด้าน คือ 1) สังคมที่มีคุณภาพยึดหลักความสมดุลและพึ่งตนเองได้โดยการสร้างคนดี คนเก่ง มีความรับผิดชอบ มีคุณธรรม จริยธรรม 2) สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ มุ่งพัฒนาคนให้คิดเป็น ทำเป็น เรียนรู้ตลอดชีวิต มีเหตุผล พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง และ 3) สังคมสมานฉันท์ เอื้ออาทรที่มีการดำรงไว้ซึ่งคุณธรรมและคุณค่าของสังคมไทยที่พึงพาเกื้อกูลกัน

แผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติฉบับที่ 10 กำหนดภาพลักษณ์และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของระบบสุขภาพไทย เน้นรากฐานที่เข้มแข็งจากการมีความพอเพียงทางสุขภาพในระดับครอบครัว และชุมชน มีความรอบคอบและรู้จักประมาณอย่างมีเหตุผลในด้านการเงินการคลังเพื่อสุขภาพ ในทุกระดับ ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมและใช้อย่างรู้เท่าทัน โดยเน้นภูมิปัญญาไทยและการพึ่งตนเอง มีการบูรณาการด้านการส่งเสริมสุขภาพ ป้องกันโรค รักษาพยาบาลฟื้นฟูสภาพ และคุ้มครองผู้บริโภค มีระบบภูมิคุ้มกันที่ให้หลักประกันและคุ้มกันสุขภาพ มีคุณธรรมจริยธรรม (คณะกรรมการอำนวยการจัดทำแผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติ, 2550, หน้า 45) แต่จากดัชนีการพัฒนามนุษย์ (Human

Development Index) พบว่า การกระจายรายได้ไปพัฒนาสังคมและสาธารณสุขยังไม่เป็นธรรม (วิทยากร เชียงกูล, 2550, หน้า 10) บริการของระบบสุขภาพ เน้นการพัฒนาศักยภาพเพื่อการพึ่งตนเองได้ในด้านสุขภาพด้วยการส่งเสริมสมุนไพร การแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือก รวมทั้งพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทางการแพทย์ที่มีความปลอดภัย สถาบันการศึกษาต้องมีการพัฒนาระบบการศึกษา ระบบการเรียนรู้ และการจัดการความรู้ (คณะกรรมการอำนวยการจัดทำแผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติ, 2550, หน้า 69-70) การจัดการศึกษาจึงต้องพัฒนาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้

การจัดการศึกษาพยาบาลก็เช่นกัน จำเป็นต้องจัดให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ของสังคมภายในประเทศ สังคมโลก และการปฏิรูประบบสุขภาพ รวมทั้งแนวคิดสุขภาพในกระบวนทัศน์ใหม่ ที่เน้นหัวใจของความเป็นมนุษย์ (คณะกรรมการอำนวยการจัดทำแผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติ, 2550, หน้า 18) ขณะเดียวกันการพยาบาลเป็นวิชาชีพที่ต้องปฏิบัติโดยตรงต่อชีวิตและสุขภาพอนามัยของประชาชนด้วยความเอาใจใส่อย่างเอื้ออาทร จึงจำเป็นต้องใช้ศาสตร์ทางการพยาบาลศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง หลักการ และทักษะการปฏิบัติเพื่อให้การพยาบาลแบบองค์รวมแก่ผู้ใช้บริการที่เป็นบุคคล ครอบครัว และชุมชน ในทุกภาวะสุขภาพ ทุกวัย ให้ผู้ใช้บริการสามารถดูแลตนเองได้ทั้งในภาวะสุขภาพดีและเจ็บป่วย จัดการและตัดสินใจกับภาวะสุขภาพของตนเองได้อย่างเหมาะสม

การจัดการเรียนการสอนมุ่งให้ได้บัณฑิตพยาบาลที่มีความรู้ความสามารถทางด้านการปฏิบัติการพยาบาล ประกอบด้วย ความรู้ในวิชาชีพพื้นฐานและวิชาชีพการพยาบาล ทักษะการใช้กระบวนกรพยาบาล ทักษะในการแก้ปัญหาทางการพยาบาล โดยมีความเป็นวิชาชีพที่ต้องใช้สติปัญญาจนเป็นที่ยอมรับ คือ ต้องมีการศึกษาค้นคว้า สร้างความรู้ แนวคิด และทฤษฎี เพื่อสร้างสรรค์การปฏิบัติวิชาชีพให้เจริญก้าวหน้าทันการเปลี่ยนแปลง ทั้งทางวิทยาศาสตร์และศิลปะ การได้มาซึ่งความรู้ทางการพยาบาลมี 4 รูปแบบ คือ 1) รูปแบบการสืบค้นทางวิทยาศาสตร์เป็นการศึกษาค้นคว้าเชิงวิจัย 2) รูปแบบเหตุผลทางจริยธรรม เป็นการได้ความรู้ด้วยการสร้างความเข้าใจเชิงเหตุผลแห่งการเลือกกระทำ 3) รูปแบบการได้ความรู้โดยส่วนบุคคล เป็นการได้ความรู้โดยการรู้จักตนเอง รู้ความเกี่ยวพันของตนเองกับผู้อื่นและความมีสติของตนเอง และ 4) รูปแบบการได้ความรู้จากศิลปะการพยาบาล เป็นความรู้ที่ได้จากการวิเคราะห์ สังเคราะห์ประสบการณ์ แล้วนำมาสร้างเป็นค่านิยมของคนแสดงออกเป็นการปฏิบัติวิชาชีพการพยาบาลที่มองเห็นได้ อธิบายได้และสามารถสร้างสรรค์สิ่งใหม่ในการปฏิบัตินั้นด้วยค่านิยมที่มีเหตุผล (Kikuchi & Simmons, 1992, pp. 75-80)

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวด 6 มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการจึงประกาศกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติขึ้น เพื่อเป็นการประกันคุณภาพของบัณฑิตในแต่ละระดับคุณวุฒิ

และสาขา/สาขาวิชา ซึ่งต้องครอบคลุมอย่างน้อย 5 ด้านคือ ด้านคุณธรรม จริยธรรม ด้านความรู้ ด้านทักษะทางปัญญา ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ และด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ รวมทั้งให้สถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาจัดให้มีการประเมินเพื่อพัฒนาหลักสูตรทุก 5 ปี (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552, หน้า 17-19) แต่การที่ปรับปรุงหลักสูตรตามรอบระยะเวลา 5 ปี หากมีบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป ผู้บริหารวิชาการของแต่ละสถาบันจะสามารถพัฒนากระบวนการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป ก็จะช่วยให้สามารถผลิตบัณฑิตเป็นที่พึงพอใจของผู้ใช้ได้มากขึ้น

สำหรับอนุภาคสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย จังหวัดยะลา ปัตตานี และ นราธิวาสเป็นพื้นที่ซึ่งมีลักษณะพิเศษทั้งด้านเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี สังคม และวัฒนธรรม รวมทั้งประวัติศาสตร์อันยาวนาน ประชาชนร้อยละ 80 (1,386,880 คน) เป็นชาวไทย ที่นับถือศาสนาอิสลาม (คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, 2550, หน้า 3) ใช้ภาษามลายูท้องถิ่น และวัฒนธรรมอิสลามในการดำเนินชีวิต มีวิถีชีวิตเฉพาะที่แตกต่าง ทั้งการใช้ชีวิตประจำวันและการประกอบอาชีพ ประชากรได้รับการศึกษาเฉลี่ย 6.2 ปี ต่ำกว่าระดับภาคที่มีระดับเฉลี่ย 7.1 ปี และระดับประเทศที่มีระดับเฉลี่ย 7.3 ปี จากการศึกษาพบว่า สัดส่วนประชากรที่ไม่สามารถอ่านและเขียนภาษาไทยได้ร้อยละ 17.4 สูงกว่าระดับภาคกว่า 2 เท่า ข้อจำกัดของการจัดการศึกษา คือ การจัดการศึกษาทุกระดับตั้งแต่ปฐมวัยจนถึงอุดมศึกษา รวมทั้ง การศึกษาด้านอาชีพยังไม่เพียงพอและทั่วถึง ไม่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น คุณภาพ การศึกษายังไม่ได้ตามมาตรฐาน สัดส่วนการศึกษาวิชาศาสนา วิชาสามัญ วิชาชีพขาดความสมดุล ชุมชนส่วนมากไม่เข้าใจการปฏิรูปการศึกษาอย่างแท้จริง และการสร้างสถานการณ์ทำให้ทำให้ บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ ไม่ต้องการทำงานในพื้นที่ (คณะกรรมการนโยบายเฉพาะกิจ แก้ไขปัญหาและพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ [ภปด.], 2547, หน้า 39-40) สิ่งเหล่านี้ล้วนกระทบต่อการจัดการศึกษาสาขาพยาบาลศาสตร์ทั้งสิ้น

จากวิสัยทัศน์ประเทศไทยที่กำหนดไว้ว่า “มุ่งพัฒนาสู่สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน (Green and Happiness Society) คนไทยมีคุณธรรม นำความรอบรู้ รู้เท่าทันโลก ครอบครัวยั่งยืน ชุมชน เข้มแข็ง สังคมสันติสุข เศรษฐกิจมีคุณภาพเสถียรภาพและเป็นธรรม” (คณะกรรมการการพัฒนา การเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549, หน้า 5) ซึ่งการจัดการศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตร์เพื่อผลิต บัณฑิตพยาบาลที่จะปฏิบัติงานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้จึงต้องมีกระบวนการที่สอดคล้องกับ บริบทที่มีลักษณะเฉพาะ ต้องมีการปรับโครงสร้างหลักสูตรพยาบาล เพื่อให้เกิดการปรับตัว ที่เหมาะสมและทันต่อเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมโลกปัจจุบัน (Birchenail, 2000, pp. 1-2) ดังที่ เซลเลอร์ และคีนส์ (Sellers & Deans, 1999, pp. 53-61) กล่าวไว้ว่า การจัดการ

ศึกษาต้องมีการใช้ประโยชน์จากเครือข่ายพยาบาลในการพัฒนาบัณฑิตพยาบาลให้สามารถปฏิบัติงานในชุมชนได้อย่างผสมกลมกลืนและเข้าใจในวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมประเพณี รวมทั้งความเป็นอยู่ของบุคคลในชุมชน จึงจะสามารถให้การพยาบาลแบบองค์รวมได้อย่างแท้จริง

การจัดการศึกษาเพื่อให้ได้บัณฑิตพยาบาลที่สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ควรให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ดังตัวอย่างการศึกษาของมูทิดา แพทย์ประทุม (2549, หน้า 4) ซึ่งประสบความสำเร็จในการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมของชุมชน การจัดการศึกษาก็เช่นกัน ควรให้ชุมชนมีโอกาส ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมตรวจสอบ ร่วมประเมิน และร่วมพัฒนา ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการแก้ไขปัญหายังจังหวัดชายแดนภาคใต้ต้องใช้หลักคิด แนวทาง นโยบายที่เน้นให้ทั้งภาครัฐ ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ตั้งแต่ขั้นเริ่มต้นกระบวนการ พัฒนาค้นในสังคมให้เป็นศูนย์กลางของการแก้ไขปัญหาทั้งปวง โดยสร้างความเข้าใจของคนในสังคม ทั้งภาครัฐและภาคประชาชนให้มีความเข้าใจ และเห็นคุณค่าของความหลากหลายทางวัฒนธรรม (สันติ ลาติฟี, 2545, หน้า 11-12)

ตามแนวคิดของศาสนาอิสลามมีความเชื่อว่า ความเจ็บป่วยหรือความตายเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ความเจ็บป่วยที่เกิดขึ้นเป็นพระประสงค์ของพระเจ้า อิสลามถือว่าความเจ็บป่วยเป็นการทดสอบความอดทน ความศรัทธาจากพระเจ้า การที่พระเจ้าให้มีความเจ็บป่วยถือเป็นเมตตาไม่ให้สิ้นหวัง ท้อแท้ให้รักษาด้วยวิธีการที่ไม่ขัดกับศาสนา (ธีระ มินทรศักดิ์, 2551, หน้า 15) ซึ่งความเชื่อเหล่านี้มีผลต่อการดูแลสุขภาพของประชาชน ประชาชนบางส่วนไม่ได้รับการรักษา หากขัดกับหลักการทางศาสนา ประชาชนบางส่วนเชื่อว่าความเจ็บป่วยเป็นสิ่งที่พระเจ้ากำหนดมาให้แล้ว ดังนั้นสถาบันการศึกษาพยาบาลที่ผลิตบัณฑิตพยาบาลจึงต้องตระหนักถึงความสำคัญที่แตกต่างทางด้านศาสนา วัฒนธรรมความต้องการของประชาชน นำมาบูรณาการเข้ากับการจัดการศึกษาตามหลักสูตรที่กำหนด จึงจะสามารถผลิตบัณฑิตพยาบาลที่ปฏิบัติงานในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน

วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนี ชะลา เป็นสถาบันอุดมศึกษา สังกัดกระทรวงสาธารณสุข แห่งเดียวที่ตั้งอยู่ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีพันธกิจหลักในการผลิตบัณฑิตพยาบาล ใช้หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต พ.ศ. 2545 กรอบแนวคิดของหลักสูตรประกอบด้วย แนวคิดทางการพยาบาล และการศึกษาพยาบาล ผู้สอน ผู้เรียน บุคคล ครอบครัว และชุมชน ปฏิสัมพันธ์กันในรูปของการเรียนการสอน และการปฏิบัติการพยาบาลโดยมีการดูแลอย่างเอื้ออาทร เป็นแกนหลัก ภายใต้สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียน เป็นการเรียนรู้ การสอนที่ใช้กระบวนการทางปัญญาในการเรียนรู้ตามสภาพการณ์จริงในชุมชนเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับบุคคล ครอบครัว และชุมชน ผู้เรียนกับบุคคล ครอบครัว และชุมชน

เป็นการปฏิบัติการพยาบาลแบบองค์รวม มุ่งสร้างเสริมคุณภาพ ป้องกันความเจ็บป่วยดูแล และฟื้นฟูสภาพ รวมทั้งพัฒนาศักยภาพให้ประชาชนพึ่งตนเองได้

แนวคิดดังกล่าวเป็นแนวทางการจัดการศึกษาในภาพกว้าง กำหนดคุณลักษณะบัณฑิตของหลักสูตร เพื่อใช้กับทุกวิทยาลัยพยาบาลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข แต่ไม่พบแนวคิดที่ชัดเจนของการจัดการศึกษาพยาบาลให้สอดคล้องกับความต้องการ วิถีชีวิต และวัฒนธรรมของชุมชนที่มีลักษณะเฉพาะ รวมทั้งยังไม่ปรากฏว่ามีการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการศึกษาหลักสูตรพยาบาลที่สามารถใช้เฉพาะในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคได้ เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนได้จริง ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ยะลา และกระบวนการสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตพยาบาลวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ยะลา โดยการบูรณาการแนวคิดการพยาบาลเชิงวัฒนธรรม เพื่อเป็นแนวทางสำหรับสถาบันการศึกษาที่ผลิตบัณฑิตพยาบาลที่ต้องเป็นพยาบาลวิชาชีพที่มีความพร้อมทั้งความรู้เฉพาะสาขา และมีความแตกต่างทางวัฒนธรรมออกไปปฏิบัติงานในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคได้ เป็นการศึกษาเฉพาะพื้นที่ที่สามารถใช้เป็นแนวทางในการวางแผนการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตพยาบาลให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและบริบททางสังคมที่หลากหลายต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษากระบวนการสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ยะลา โดยการบูรณาการแนวคิดการพยาบาลเชิงวัฒนธรรม

โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ยะลา
2. เพื่อพัฒนากระบวนการสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ยะลา โดยการบูรณาการแนวคิดการพยาบาลเชิงวัฒนธรรม

คำถามการวิจัย

1. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ยะลา มีอะไรบ้าง
2. การสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ยะลา โดยการบูรณาการแนวคิดการพยาบาลเชิงวัฒนธรรมมีกระบวนการอย่างไร

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดในการวิจัย จากการบูรณาการทฤษฎี แนวคิด เอกสาร งานวิจัย ที่เกี่ยวข้อง และนักวิชาการด้านการจัดการศึกษาพยาบาล โดยกำหนดตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อนำไปสู่การสร้างเครื่องมือ การเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก การรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ ข้อมูล

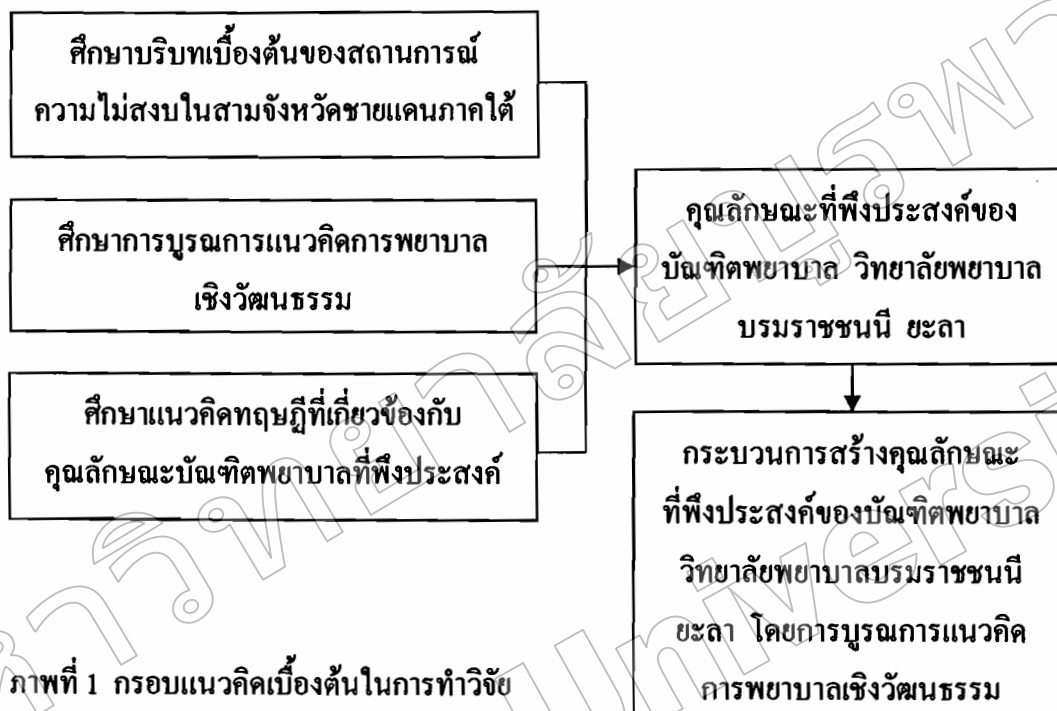
การวิจัยครั้งนี้ ใช้การวิจัยแบบผสม (Mixed Method Designs) ซึ่งเป็นการศึกษาร่วมกัน ทั้งในวิธีการเชิงคุณภาพ (Qualitative) และวิธีการเชิงปริมาณ (Quantitative) ซึ่งจะช่วยให้สามารถ ตอบคำถามการวิจัยได้อย่างสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพราะกระบวนการสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของ บัณฑิตพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ชะลา โดยการบูรณาการแนวคิดการพยาบาลเชิง วัฒนธรรม ต้องมีกระบวนการตั้งแต่การศึกษาริบทของสังคมและชุมชน การกำหนดคุณลักษณะ ที่พึงประสงค์ของบัณฑิตพยาบาล จากการบูรณาการหลักการ แนวคิด ทฤษฎี เอกสาร งานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตพยาบาล และการจัดสนทนากลุ่มผู้ให้ข้อมูล การวัดคุณลักษณะบัณฑิตพยาบาลที่พึงประสงค์ การที่จะได้คำตอบที่ถูกต้อง ครบถ้วนและชัดเจน ของกระบวนการทั้งหมดต้องใช้เทคนิควิธีการวิจัยทั้งคุณภาพและปริมาณร่วมกัน ซึ่งมีรายละเอียด ของแต่ละวิธีดังนี้

วิธีการเชิงคุณภาพ นำมาใช้ในการศึกษาปรากฏการณ์เบื้องต้นในชุมชน โดยจัดสนทนา กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก เพื่อใช้เป็นแนวทางในกำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ชะลา รวมทั้งกระบวนการสร้างให้ได้บัณฑิตพยาบาลที่มีคุณลักษณะ ดังกล่าว นำคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตพยาบาลตามบริบทของวิทยาลัยพยาบาล บรมราชชนนี ชะลา มาบูรณาการในการจัดการศึกษาบางส่วนของหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ในรายวิชา กิจกรรมพัฒนานักศึกษา และกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่เกี่ยวข้อง การประเมินคุณลักษณะ ที่พึงประสงค์ของบัณฑิตพยาบาลตามสภาพจริง ชุมชนและวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ชะลา ร่วมกันพิจารณากระบวนการสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตพยาบาล วิทยาลัยพยาบาล บรมราชชนนี ชะลา โดยการบูรณาการแนวคิดการพยาบาลเชิงวัฒนธรรม

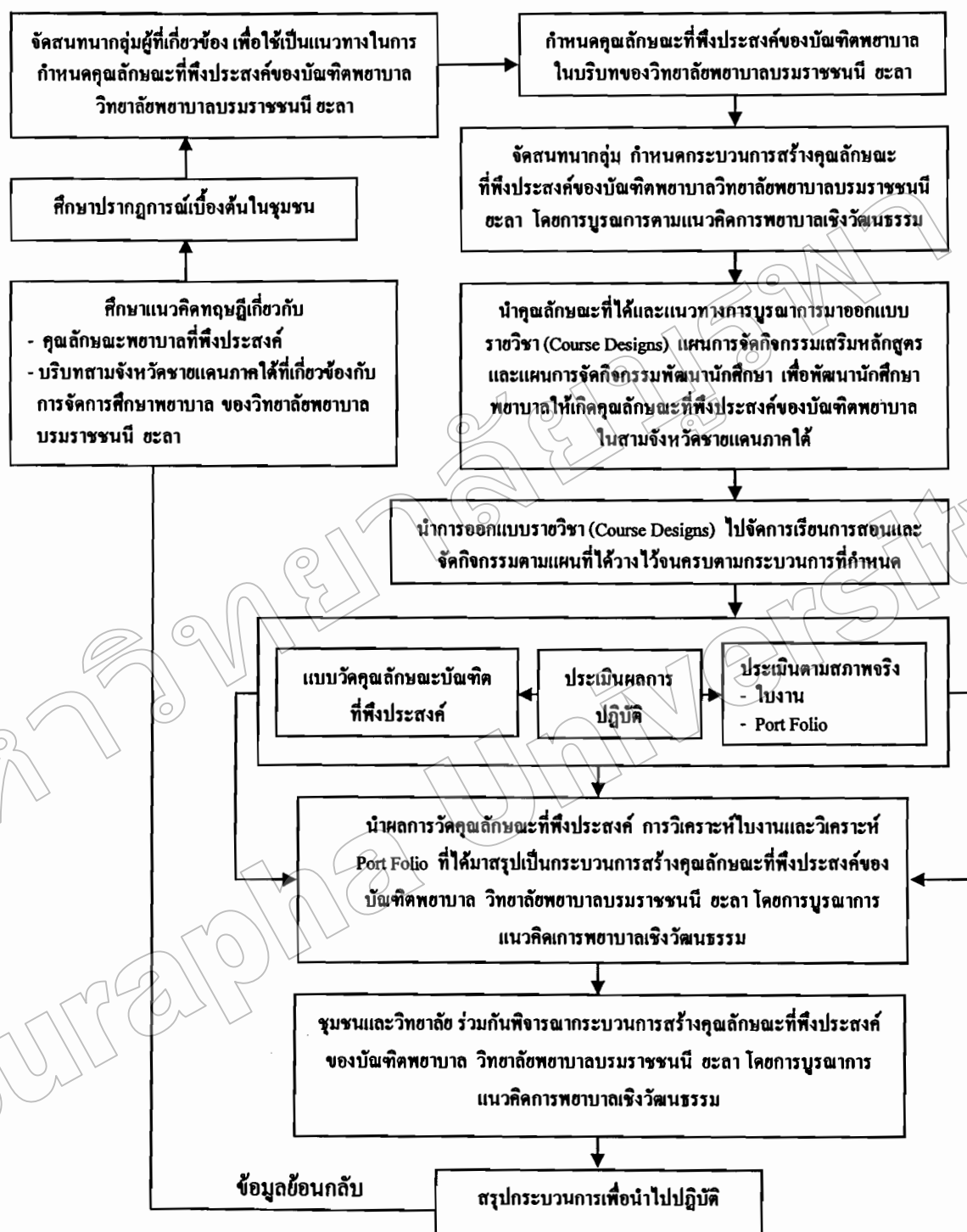
สำหรับวิธีเชิงปริมาณ นำมาใช้ในการยืนยันผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ การสร้าง แบบวัดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตพยาบาล ตามบริบทของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ชะลา การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ รวมทั้งการตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ ในการนำกระบวนการที่ได้จากการศึกษาไปใช้

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เทคนิคการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลัก จึงใช้กรอบแนวคิดชั่วคราว สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามปรากฏการณ์จริง ทั้งนี้เพราะงานวิจัยเชิงคุณภาพไม่ได้มุ่งศึกษาเพื่อพิสูจน์ ทฤษฎีว่าจริงหรือไม่ การกำหนดกรอบแนวคิดเพื่อใช้เป็นแนวทางเบื้องต้นในการศึกษา ผลสุดท้าย

ที่ได้ออกมาเป็นปรากฏการณ์ที่เป็นจริงพร้อมเหตุผลการอธิบาย หลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่ผู้วิจัย
 ค้นคว้ามาจะช่วยให้เกิดความชัดเจนในปรากฏการณ์ที่ค้นพบเท่านั้น ผู้วิจัยจึงกำหนดเป็นแนวคิด
 เบื้องต้นเกี่ยวกับขั้นตอนและกระบวนการในการวิจัยไว้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดเบื้องต้นในการทำวิจัย

ภาพที่ 2 แนวคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับขั้นตอนและกระบวนการในการวิจัย

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาวิชาชีพการพยาบาล ดังนี้

1. ระดับนโยบาย สามารถนำผลการวิจัยไปเป็นข้อมูลนำเข้าในการพัฒนาการจัดการศึกษา หลักสูตรพยาบาลศาสตร์ เพื่อสร้างบัณฑิตพยาบาลของสถาบันการศึกษาพยาบาล ให้มีทิศทางที่ชัดเจน สอดคล้องกับความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนในท้องถิ่น นำไปเป็นข้อมูลในการกำหนดนโยบายการจัดการศึกษาพยาบาล ซึ่งครบวงจรรอบการพัฒนาหลักสูตรในปีการศึกษา 2555

2. ระดับสถาบันการศึกษา สามารถนำผลการวิจัยไปปรับปรุงวิธีการจัดการศึกษาพยาบาล ทั้งการจัดการศึกษาในด้านวิชาการและด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อพัฒนานักศึกษาให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ยะลา ในบริบทของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งมีลักษณะเฉพาะตามที่ได้จากผลการวิจัย ซึ่งนำไปสู่การปฏิบัติการพยาบาลได้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและบริบททางสังคม

3. ระดับอาจารย์ผู้สอน ช่วยให้สามารถวางแผนการจัดการศึกษา กิจกรรมการเรียนการสอน และกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่มุ่งเน้นให้นักศึกษาพยาบาลเกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ยะลา สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะประชาชนที่นับถือศาสนาอิสลามให้ความสำคัญกับคุณค่าความเชื่อ วิธีการดำเนินชีวิตตามหลักการแห่งศาสนา

ขอบเขตของการวิจัย

1. ศึกษาเฉพาะวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ยะลา สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข เนื่องจากเป็นสถาบันการศึกษาพยาบาลเพียงแห่งเดียวของกระทรวงสาธารณสุขที่ตั้งอยู่ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งบัณฑิตพยาบาลส่วนใหญ่ หลังสำเร็จการศึกษาจะปฏิบัติงานในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

2. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ยะลา เป็นคุณลักษณะเชิงมนทัศน์ ได้จากการวิเคราะห์เอกสารหลักสูตร ตำรา เอกสารวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะบัณฑิตพยาบาลที่พึงประสงค์ รวมทั้งข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) จากผู้ให้ข้อมูลหลักในการแสดงความคิดเห็น ประกอบด้วย กลุ่มผู้บริหารของหน่วยราชการของกระทรวงสาธารณสุขที่ตั้งอยู่ในจังหวัดยะลา กลุ่มผู้แทนจากภาคประชาชน ซึ่งเป็นผู้นำชุมชนและผู้ที่มาใช้บริการจากสถานบริการสุขภาพของกระทรวงสาธารณสุข

3. กระบวนการสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ยะลา โดยการบูรณาการแนวทางการพยาบาลเชิงวัฒนธรรม โดยการนำคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตพยาบาลที่สร้างขึ้นมาวางแผนบูรณาการเข้ากับการจัดการศึกษาในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต พ.ศ. 2545 โดยบูรณาการในรายวิชาที่เกี่ยวข้อง ออกแบบรายวิชา จัดทำแผน การสอนรายบท แผนการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร แผนปฏิบัติการกิจกรรมพัฒนานักศึกษาคำเนินการตามแผนที่กำหนด ประเมินคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์โดยใช้แบบวัดเกณฑ์ประเมิน (Rubric Scoring) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือแล้วนำผลการประเมินมาสรุปเป็นกระบวนการเพื่อนำไปขยายผลในการพัฒนาให้เกิดคุณลักษณะอื่นๆต่อไป

ข้อจำกัดของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยในขณะที่จังหวัดยะลาเกิดสถานการณ์ความไม่สงบบ่อยครั้ง มีเหตุร้ายรายวันทุกวัน เผาตถาณีนามัย มีการทำร้ายบุคลากรสาธารณสุขและครอบครัวถึงแก่ชีวิต ผู้นำชุมชนจึงแนะนำไปให้ผู้วิจัยไปศึกษาข้อมูล บริบทและจัดสนทนากลุ่มในชุมชน แต่จะเดินทางมาให้ข้อมูลด้วยตนเอง
2. การศึกษาครั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลหลักจะเลือกจากผู้ให้ข้อมูลหลักที่นับถือศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลามในจำนวนที่เท่ากัน ไม่ได้เลือกผู้ให้ข้อมูลหลักที่นับถือศาสนาอื่น ๆ เช่น คริสต์ ฮินดู เนื่องจากเป็นประชาชนที่มีจำนวนน้อยมากและเมื่อเกิดสถานการณ์ความไม่สงบมีการย้ายที่ถิ่นออกจากพื้นที่เป็นจำนวนมาก

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. กระบวนการ หมายถึง แนวทางการดำเนินการเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างมีขั้นตอน ซึ่งกำหนดไว้เป็นลำดับ ช่วยให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพตั้งแต่ต้นจนจบ ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ให้ประสบความสำเร็จ ในการวิจัยครั้งนี้ คือ กระบวนการสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ยะลา ที่มีการกำหนดแนวทางการปฏิบัติตั้งแต่การเริ่มต้นศึกษาเพื่อให้ได้มาซึ่งคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตพยาบาล กระบวนการสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตพยาบาล การนำไปใช้และการวัดผลคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตพยาบาลที่เกิดขึ้น
2. บัณฑิตพยาบาล หมายถึง ผู้ที่สำเร็จการศึกษาจากหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต พ.ศ. 2545 ของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ยะลา ซึ่งต้องมีคุณสมบัติครบตามที่หลักสูตรกำหนด โดยต้องมีคุณสมบัติ ดังนี้ คะแนนเฉลี่ยสะสมตลอดหลักสูตรไม่ต่ำกว่า 2.00 จำนวนปีที่เรียนไม่เกิน

2 เท่า ของเวลาที่หลักสูตรกำหนด สอบได้จำนวนหน่วยกิตครบ 144 หน่วยกิต ตามหลักสูตร ผ่านการสอบความรู้ตามเกณฑ์การวัดและประเมินผลการศึกษาของวิทยาลัยและ/ หรือมหาวิทยาลัย หรือสถาบันการศึกษาที่วิทยาลัยไปสมทบหรือร่วมผลิต และได้รับอนุมัติให้สำเร็จการศึกษาจาก คณะกรรมการบริหารวิทยาลัย

3. คุณลักษณะพยาบาล หมายถึง ลักษณะเฉพาะของผู้สำเร็จการศึกษาจากหลักสูตร พยาบาลศาสตร์ที่กำหนดไว้ตามปรัชญาและวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะที่บุคคล ได้รับจากประสบการณ์ฝึกฝนตนเองและการสั่งสมไว้มากจนเกิดเป็นทักษะพิเศษเด่นชัดด้านใด ด้านหนึ่ง พร้อมทั้งจะปฏิบัติกิจกรรมด้านนั้นได้เป็นอย่างดี ซึ่งมีคุณลักษณะของการปฏิบัติการพยาบาล เอกสิทธิ์ทางการพยาบาล บทบาทหน้าที่ของพยาบาล บรรทัดฐานเฉพาะแบบทางการพยาบาล จรรยาบรรณวิชาชีพพยาบาล และความสำนึกในความรับผิดชอบตามบทบาทหน้าที่ของพยาบาล ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ยะลา ที่ได้จากการวิเคราะห์การสนทนากลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในการกำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิต พยาบาล ดังนี้

3.1 คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพ หมายถึง ลักษณะที่ดีในการปฏิบัติการพยาบาล ได้แก่ หน้าตาดีมีแว้มแจ่มใส ท่าทางน่าศรัทธา แต่งกายสะอาด พูดได้อย่างเหมาะสมถูกกาลเทศะ ซึ่งเป็น บุคลิกภาพของบัณฑิตพยาบาลที่สอดคล้องกับความต้องการและบริบทของชุมชนในจังหวัดยะลา ซึ่งเป็นพื้นที่ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

3.2 คุณลักษณะด้านความรู้ความสามารถทางภาษา หมายถึง ความสามารถในการใช้ ภาษาท้องถิ่นได้ดี พูด เขียน และอ่านภาษาไทยได้ดี สื่อสารด้วยภาษาอังกฤษและภาษามลายูถิ่นได้ ซึ่งเป็นความรู้ความสามารถทางภาษาของบัณฑิตพยาบาลที่สอดคล้องกับความต้องการและบริบท ของชุมชนในจังหวัดยะลา ซึ่งเป็นพื้นที่ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

3.3 คุณลักษณะด้านความรู้ความสามารถทางการพยาบาล หมายถึง การมีความรู้ เกี่ยวกับการรักษาทั้งแผนใหม่และการรักษาที่คนในท้องถิ่นที่ใช้ มีความรู้ในศาสตร์ทางการพยาบาล และศาสตร์อื่นที่เกี่ยวข้อง มีความสามารถในการปฏิบัติการพยาบาล มีความสามารถในการบว นการคิด ซึ่งเป็นความรู้ความสามารถทางการพยาบาลของบัณฑิตพยาบาลที่สอดคล้องกับความต้องการ และบริบทของชุมชนในจังหวัดยะลา ซึ่งเป็นพื้นที่ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

3.4 คุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรม หมายถึง ความประพฤติ กริยาที่พยาบาล แสดงออกเพื่อให้ได้รับการตอบสนองความต้องการในขอบเขตความรับผิดชอบของการพยาบาล ได้แก่ รู้จักระงับอารมณ์ของตนเอง มีความอดทน มีความเมตตา กรุณา อยากช่วยคนที่ตกทุกข์ได้ยาก โดยมีความเอื้ออาทร มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ มีความซื่อสัตย์สุจริตทั้งต่อคนไข้และหน้าที่

การงาน ซึ่งเป็นลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรมของบัณฑิตพยาบาลที่สอดคล้องกับความต้องการและบริบทของชุมชนในจังหวัดยะลา ซึ่งเป็นพื้นที่ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

3.5 คุณลักษณะด้านการเข้าใจความแตกต่าง หมายถึง ความสามารถที่จะเข้าใจหลักการ ความเชื่อ วิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณีของแต่ละศาสนา รวมทั้งมีความรู้ที่แท้จริงของแต่ละศาสนาสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติการพยาบาลได้อย่างเหมาะสม ซึ่งเป็นลักษณะด้านการเข้าใจความแตกต่างของบัณฑิตพยาบาลที่สอดคล้องกับความต้องการและบริบทของชุมชนในจังหวัดยะลา ซึ่งเป็นพื้นที่ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

3.6 คุณลักษณะด้านการพยาบาล หมายถึง ความสามารถในการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพในการดูแล การรักษาพยาบาล การป้องกันโรค การส่งเสริมสุขภาพและการฟื้นฟูสภาพ โดยมีความเป็นมาตรฐานในการทำงานของวิชาชีพ มีความยุติธรรมในการให้การพยาบาลกับผู้ป่วยบริการโดยไม่เลือกว่านับถือศาสนาใด ไม่เลือกปฏิบัติ ให้การพยาบาลได้ครอบคลุมอย่างเป็นองค์รวม ซึ่งเป็นคุณลักษณะด้านการให้บริการพยาบาลของบัณฑิตพยาบาลที่สอดคล้องกับความต้องการและบริบทของชุมชนในจังหวัดยะลา ซึ่งเป็นพื้นที่ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

3.7 คุณลักษณะด้านการใฝ่เรียนรู้ หมายถึง ความสามารถของพยาบาลวิชาชีพในการแสวงหาความองค์ความรู้ของศาสตร์ทางการพยาบาลและศาสตร์สาขาอื่นที่เกี่ยวข้องโดยมีพฤติกรรมที่แสดงถึงการใฝ่เรียนใฝ่รู้ พัฒนาค้นหาอย่างต่อเนื่อง พัฒนาความสามารถด้านการวิจัย ประยุกต์ใช้เพื่อปรับปรุงวิธีให้การพยาบาลที่สอดคล้องกับความต้องการและบริบทของชุมชนในจังหวัดยะลา ซึ่งเป็นพื้นที่ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

3.8 คุณลักษณะด้านการเป็นผู้นำ หมายถึง ความสามารถในการกำหนดเป้าหมายของงานที่ชัดเจน กล้าตัดสินใจ ปรับตัวกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงได้ดี มีความเป็นผู้นำวิเคราะห์ตนเอง และเข้าใจตนเอง ซึ่งเป็นคุณลักษณะด้านการเป็นผู้นำของบัณฑิตพยาบาลที่สอดคล้องกับความต้องการและบริบทของชุมชนในจังหวัดยะลา ซึ่งเป็นพื้นที่ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

4. การบูรณาการ หมายถึง การนำคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ของบัณฑิตพยาบาลวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนียะลา ซึ่งเป็นคุณลักษณะเฉพาะที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของประชาชนในจังหวัดยะลา ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มาผนวกเข้ากับการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาที่เกี่ยวข้อง และการออกแบบกิจกรรมพัฒนานักศึกษา กิจกรรมเสริมหลักสูตร มีกระบวนการตั้งแต่การออกแบบรายวิชา แผนการสอน แผนปฏิบัติการกิจกรรมพัฒนานักศึกษา จัดกิจกรรมตามแผนที่กำหนดไว้ และวัดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตพยาบาล โดยใช้แบบวัดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตพยาบาลที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

5. การพยาบาลเชิงวัฒนธรรม หมายถึง การศึกษาและการปฏิบัติ ที่ศึกษา วิเคราะห์ วัฒนธรรม ความเจ็บป่วย รูปแบบพฤติกรรม ความเชื่อพฤติกรรมการดูแล การพยาบาล และค่านิยมเกี่ยวกับสุขภาพ โดยมีเป้าหมายที่จะพัฒนาความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มุ่งเตรียมบัณฑิตพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ยะลา ให้สามารถดูแลได้สอดคล้องกับวัฒนธรรมสุขภาพ และรูปแบบความเจ็บป่วยของประชาชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้แบบองค์รวม ให้ความสำคัญในความแตกต่าง ความคล้ายคลึง คุณค่า ความเชื่อ และวิถีชีวิตทางวัฒนธรรมของผู้รับบริการ

6. หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต หมายถึง รูปแบบ เนื้อหา และกิจกรรมการเรียนการสอนที่สถาบันการศึกษาใช้ในการจัดการศึกษาพยาบาลระดับวิชาชีพที่มีมาตรฐานเป็นไปตามข้อกำหนดของการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาและสภาการพยาบาล การวิจัยครั้งนี้ หมายถึง หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต พ.ศ. 2545 ของสถาบันพระบรมราชชนก ที่ผ่านการรับรองจากสภาการพยาบาล